

87851

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

X. MİLLÎ MEVLÂNA KONGRESİ

• TEBLİĞLER •

Cilt I

KONYA VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ

BİOFARMA İLAÇ SANAYİ VE
TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN

KATKILARIYLA

2-3 MAYIS 2002 - KONYA

ISBN: 975-448-164-4

Bu bildiri kitabının basım ve kağıt masrafları Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü ile Biofarma İlaç Firmasının katkılarıyla bir kültür hizmeti olarak karşılanmıştır.

Selçuk Üniversitesi Basımevi 2002 – KONYA

**VATAN SAVUNMASINDA GÖNÜL ERLERİ:
“MÜCÂHİDİN-İ MEVLEVİYE ALAYI”**

Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ

Daha Balkan Savaşının yaraları sarılmadan, kendini yeni bir savaşın eşiğinde bulan Osmanlı Devleti tabîi olarak seferberlik ilân etti. Arkasından da 14 Kasım 1914'te “cihâd-ı mukaddes” ilân edildi. Maddi tedbirlerin yanısıra, halkın maneviyatının da takviye edilmesi lüzumunu hisseden Padişah'ın bu noktada anlamlı bir teşebbüse giriştiğini görüyoruz. Kendisi de bir Mevlevî olan Sultan Reşad “Mücâhidîn-i Mevlevîye Alayı” kurulmasını arzu etti ve Mevlevîlere bir alay bayrağı ile bir kılıç gönderdi¹. Bütün Mevlevîlerin bu alaya kayd olunması bildirildi. Dervişler, onbaşı, çavuş oldular. Şeyhlere muhtelif rütbelere verildi. Her ne kadar adı “Mevlevî Alayı” olmakla beraber, bu birliğe diğer tarikatlardan veya hiçbir tarikata mensup olmayanlardan da yazılanlar oldu. Fakat hepsinin başına bir Mevlevî sikkesi giydirilerek “Mevlevî” addolundular².

Şüphesiz, bu teşebbüs hemen o günlerde verilen ani bir kararın sonucu değildir. Buna benzer gönüllü birliklerinin fikri hazırlığının ve bazı uygulamaların ve tecrübelerin Balkan Savaşı yıllarında başladığını biliyoruz. İttihatçılar tarafından kurulan Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti marifetiyle bazı gönüllü birlikler oluşturulma çalışmaları yapılmıştı. Hatta, Mevlevîlerin şeyhi Veled Çelebi henüz Mücâhidîn-i Mevlevîye Alayı kurulmadan önce “Cihad-ı mu-

---

¹ Babalık Gazetesi, 11 Şubat 1330, “Mevlevî Alayı”na bazı kaynaklarda “Mevlevî Taburu” dendiğini görüyoruz. Zaten askerî anlamda bu birlik, bölüklerden oluşan bir “Tabur” niteliğinde idi. Ancak, “Mevlevî Alayı” adıyla kurulduğu ve bu adla meşhur olduğu için, biz de araştırmamız boyunca “Alay” kavramını kullandık.

² Rasuhi Baykara, “Birinci Harb-i Umumîde Mücahidîn-i Mevlevîye Alayı”, Yeni Tarih Dünyası, Ekim 1953, C.I, Sayı:3, s.107.

kaddes" ilanını takip eden günlerde Konya'da gönüllü toplamaya başlamıştı. 14 Aralık 1914 tarihli İkdâm'ın haberine göre, Cihad ilanı Konya halkı üzerinde çok tesirli olmuştu. Ulema ve eşraf, Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti'nde toplanarak gönüllü kaydetmeye başlamışlar ve başta Veled Çelebi olmak üzere Konya ulemasının ileri gelenlerinden 12 kişi gönüllü yazılmışlardı³. Benzeri gelişmelere ülkenin diğer bazı yerlerinde de rastlanıyordu. Mesela, Bursa Mevlevîhanesi de gönüllü teşekkülüne başlamıştı⁴.

Alay komutanlığına, Hz. Mevlânâ Dergâhı Şeyhi ve o zamanda Mevlevîlerin başı sayılan Veled Çelebi (İzbudak)⁵ tayin edildi. Ancak Veled Çelebi Konya'da bulunduğundan teşkil olunan alayı, Konya'ya Alay komutanına vermek görevi, Çelebi Efendi'nin İstanbul da kapı çuhadarı (umumi vekili) olan Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Abdülbaki Efendi'ye tevdi olundu⁶. Ayrıca Harbiye Nezareti tarafından, askerî müşavir sıfatıyla Kolağası Hüseyin Hüsni ve Doktor Kıdemli Yzb. Behçet ve Eczacı Zühdi Beyler alayda görevlendirildiler⁷.

Başlarında Mevlevî sikkesi, sırtlarında derviş cübbesi elleri kılınçların kabzalarında olduğu halde bu gönül erleri, Harbiye Nezareti (şimdiki Üniversite merkez binası) önünde toplandılar. Burada yapılan tören ve dualardan sonra Mevlevî Alayı, Şeyh Abdülbaki Efendi başkanlığında Konya'ya uğurlandı. Ankara Mevlevî Şeyhi Mustafa Nureddin Dede (Nuri Dede), Alayın bayraktarı idi. Yol boyunca diğer zaviye ve tekkelerden de alaya katılmalar oldu⁸ ve uğranılan istasyonlarda bu gönüllülere büyük ilgi gösteriliyordu. İzmir istasyonunda karşılama töreni düzenlendi.

³ İkdâm, 1 Kanun-ı evvel 1330, s.1'den nakleden Nazım H. Polat, Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti, Kültür Bak. Yay., Ankara 1991, s.58- 59.

⁴ Nazım H. Polat, a.g.e., s.59

⁵ Veled Çelebi: 16 Temmuz 1867'de Konya'da doğmuştur. Mevlânâ Celaleddin-i Rumi'nin 18. göbekten torunudur. Babası Necip Çelebi'dir Mahalle mektebinde, Rüştüye, Sultanveled Medresesi'nde öğrenim gördü, özel hocalardan ders aldı. Daha sonra memurluk ve çeşitli kurumlarda öğretmenlik yaptı. Konya Mevlevîhanesi postnişinliğine getirildi. (1914-1918). Cumhuriyet döneminde Kastamonu ve Yozgat Milletvekili olarak 16 yıl TBMM üyeliği yaptı. Tarih, dil ve edebiyat alanında ilmi çalışmalarda bulundu. Türkçülük ve Türkçecilik hakaretinin öncülerinden olarak kabul edilir. Yayınlanmış pek çok eseri vardır. 1953'de vafat etti. Veled Çelebi, Osmanlı'nın son yıllarının siyasi hareketleri içinde İttihat ve Terakki yanlısı olarak bilinir. Hatta İstanbul'da bulunduğu yıllarda bu fırkada aktif görevler almıştır. Postnişinliği sırasında da, Evkaf Nezareti'nde ve Şeyhülislamlık makamına, kendisinin ittihatçı olduğu yönünde pek çok şikâyet yazıları gönderilmiştir. (Mesela, Bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi DH: KMS: 51-1/2.).

⁶ Resuhi Baykara, a.g.m. , s. 108.

⁷ Babalık, 29 Kanun-i sani 1330 (11 Şubat 1915), Numara:281, s.1.

⁸ Babalık, 29 Kanun-i sani 1330, numara:281, s.1; E. Behnan Şapolya, Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi İstanbul 1964, s. 104.

Alay, Afyon'a geldiğinde Mevlevîhaneye misafir oldu ve bir-iki gün burada kaldı. Dergâhta Mevlevî mukabelesi düzenlenerek ayin yapıldı. Hatta çok kalabalık olduğu için semahane semazenleri almadı ve sırayla sema edildi. Mukabele sonrasında vatan mücadelesinin hayırla ve başarıyla bitmesi dileğiyle Musullu ayinhan Hafız Osman Efendi caminin müezzinler bölümünde dua etti. Buradaki merasimden sonra topluluk Belediye Parkı karşısındaki (şu anda yıkılmış bulunan) Hükümet binası önüne gitti ve burada da büyük bir tören yapıldı. Çok sayıda Afyonlu'nun da iştirak ettiği bu tören sırasında Müftü Hüseyin (Bayık) Efendi'nin 8 yaşındaki oğlu Kemal, ileride tam metni verilen, "Mevlevî taburu teşkil eyledi Sultan Reşad" mısralarıyla başlayan şiiri oradakileri coşturan bir heyecanla okudu. Bu törenlerden sonra Alay, Konya'ya hareket etti. Şeyh Celal Efendi'nin yanısıra, Yusuf Ilgar'ın tespitlerine göre, Mevlevî Alayı'na Afyon'dan gönüllü olarak; Bursalı Mehmed Raşid Dede, Neyzen Feyzi Dede, Yahya Dede, Kazanlı Tatar Hacı Abdullah Dede, Mollaoğlu Azmi Bey, Berber Ömer Efendi, Saatçi Can Ali (İdemen) Dede, Ahmet Gümüş Efendi, Karlık Süleyman Dede, Şeyh Celal'in kardeşi Ferruh alaya katıldılar. Bu gönüllülerden Şeyh Celal, Bursalı Mehmed Dede ve Mollaoğlu Azmi çok yaşlı oldukları için daha sonra Şam'dan geri gönderildiler⁹.

Konya'ya gitmek üzere, Afyon'dan hareket eden Mevlevî Alayı'nı 8 Şubat 1915 günü Çelebi Efendinin oğlu Arif Çelebi, Ateşbaz Veli Şeyhi Yakup Dede Efendi, ve Belediye meclisi üyelerinden Moytabzâde Rifat Çelebi Efendi Akşehir'de karşıladılar ve heyet aynı günün gecesini Konya'ya geldi. Konya'ya geldikten sonra cephe hazırlığı için bir müddet burada kaldı. Bu sürede, dönemin mülkî ve askerî erkanının, sivil toplum kuruluşlarının ve özellikle halkın Mevlevî Alayı'na büyük ilgi gösterdiğini görüyoruz. Dönemin Konya basını da bugünlerde sayfalarının büyük bir kısmını Mevlevî Alayı'na ayırdılar. Şimdi dönemin basınından gelişmeleri takip ediyoruz;

Kastamonu Şeyhi Amil Çelebi, Ankara, Çankırı şeyhleri ve maiyyetlerindeki dervişlerin de içinde bulunduğu Alay, Konya istasyonunda dervişler ve halk tarafından meşalelerle coşkulu bir şekilde karşılandılar. Takip eden bir-iki gün içerisinde de İzmir, Manisa, Tire, Denizli, Muğla Mevlevî dergâhları şeyhleri Nuri Dede Efendi, Celaleddin Çelebi Efendi, Hayrullah, Hasan Ali Dede ve Cemal Dede Efendiler ile maiyyetleri Alay'a katılmak üzere Konya'ya geldiler. Bu gelenler de aynı şekilde karşılandılar¹⁰.

⁹ Yusuf Ilgar, Tarih Boyunca Afyon'da Mevlevilik, Afyon 1985, s. 91- 93.

¹⁰ Babalık, 29 Kanun-i sani 1330 (11 Şubat 1915), numara: 281, s.2

Mevlevî Alayı mensupları Konya'da uygun yerlere yerleştirildikten sonra, gerekli hazırlıklara başlandı. Levazımat olarak Harbiye Nezareti tarafından Veled Çelebi için Komutan çadırı, şeyhlere subay çadırı ve nefer için de çadırlar ile kaput, karavana, matara, fıçı vb. malzemeler gönderildi. Konya Valisi Azmi Beğ, civar kazalara, cepheye koşan Mevlevî Alayı ve ihtiyaçlar konusunda telgraf gönderdi. Bunun üzerine hemen bütün kazalardan Mevlevî Alayı için yardım gelmeye başladı. Kadınhanı, Sultaniye, Akşehir, Koçhisar, Sille, Yalvaç, Arabsun, Eğirdir, Ereğli, Nevşehir, Aksaray, Bor ve Ulukışla kazaları birer, Isparta sancağı 4, Şarkikaraağaç 2 olmak üzere toplam 19 at gönderdiler. Aynen gönderemeyen yerlerden Niğde 25, Ilgın 15, Bozkır 10 lira at bedeli olarak nakit gönderdiler. Mazeretinden dolayı bilfiil Alay'a katılmayan Burdur Çelebiyanından vergi başkatibi Pertev Efendi de 10 lira ile bu yardım kervanına katıldı. Merkez Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti de gönüllülerin ihtiyaçlarına harcanmak üzere 5000 kuruş hediye etti. Ayrıca Konya adına Alay Komutanı Çelebi Efendi ve Kastamonu Şeyhi Amil Çelebi için mücehhez birer arap atı hazırlandı. Bütün bu yardımlar karşısında oldukça duygulanan Çelebi Efendi başta Konya Valisi olmak üzere yardım gönderenlere teşekkür etti¹¹. Takip eden günlerde de yardımlar devam etti. Konya Müdâfaa-i Milliye Şubesi 10.000 kuruş daha yardımda bulundu. Aksaraylı yardımseverler de 3 at gönderdiler¹².

Günden güne lojistik ihtiyaçları tamamlanmaya çalışılan ve Cepheye hareket günleri yaklaşan Mevlevî Alayı için 19 Şubat akşamı Bağdat Oteli'nde İttihat ve Terakki ve Müdâfaa-i Milliye Cemiyetleri tarafından görkemli bir ziyafet verildi. Bu yemeğe başta Vali Azmi Bey olmak üzere, Mevki Kumandanı, Jandarma Alay Kumandanı, Belediye Reisi, Müdâfaa-i Milliye Reisi, Sıhhiye ve Polis Müdürleri, Defterdar, Yusuf Ziya Paşa, Müftü, Mektubî, İdare Meclisi azası Mustafa Efendi, Belediye Meclisi azası Afif ve Kazım Hüsnü, Babalık Gazetesi imtiyaz sahibi Yusuf Mazhar Bey ile eşrafdan Ali Ramiz Bey katılmışlar idi. Bu yemekte hazır bulunan Alay mensupları ve diğer zevat şunlar idi;

Alay Kumandanı Veled Çelebi, Yenikapı Mevlevîhanesi Postnişîni Abdülbaki, Bursa Şeyhi Şemseddin, Kastamonu Şeyhi Amil Çelebi, Mevlânâ dergâhı Sertariki Ahmed Adil Çelebi, Edirne Şeyhi Selahaddin, Üsküdar Şeyhi Nuh(?) Çelebi, İzmir Şeyhi Nureddin, Manisa Şeyhi Celaledin, Kasımpaşa Şeyhi Seyfeddin, Ankara Şeyhi Nureddin, Murtaza Çelebi, Gelibolu Şeyhi Burhaneddin, Tire Şeyhi Hayrullah, Eskişehir Şeyhi Şemseddin, Müşavir

¹¹ Babalık, aynı nüsha.

¹² Babalık, 10 Şubat 1330 (23 Şubat 1915), numara: 283, s.3..

Kolağası Hüseyin Hüsnü, , Ser Tabbah Nizameddin Çelebi, Kengiri Şeyhi Hasib, Denizli Şeyhi Ali, Kayseri Şeyhi Hüsameddin, Burdur Şeyhi Fehmi, Muğla Şeyhi Cemal, Kütahya Şeyhi Sakıb, Beğşehir Şeyhi Arif, Ahmed Çelebi, Muhtar Bey, Hayri Bey, Halis Efendi, Doktor Behçet, Eczacı Zühdi, Eyüb taşlıburun Dergâhı Postnişini Sadeddin, Rumeli Hısarda Nalbur Baba Dergâhı şeyhi Kâmil, Çakır Ağa dergâhı Şeyhi Hasan Hulkî, Aksaray'da Kara Mehmed Paşa dergâhı Şeyhi Abdülfettah, Mimar dergâhı Şeyhi Mustafa, Deniz Abdalda (?) Uşakiyye tarikatı Şeyhi Şerafeddin, Rifaiye tarikatı şeyhlerinden Hasan Hilmi Efendiler¹³.

Bu listeden de anlaşılacağı üzere, Mevlevî Alayı'na Mevlevî olmayanlardan diğer dergâhlardan da katılanlar olmuş idi. Alay kadrosu hakkında da bir fikir verecek olan bu liste, şüphesiz bu tarihe kadar Konya'ya ulaşanları ve söz konusu yemekte bulunanları ihtiva etmektedir. Takip eden günlerde Konya mülhakatındaki diğer Mevlevîhanelerden gönüllü katılımı devam ediyordu. Biraz sonra ele alınacağı üzere, Konya'dan sonra yol boyunca da Alaysa katılanlar olacaktır.

8 Şubat'tan beri Konya'da bulunan ve günden güne kadrosunu ve hazırlıklarını tamamlamaya çalışan Mevlevî Alayı'nın cepheye hareket zamanı yaklaşmıştı. 26 Şubat (1915) Cuma günü Konya'da olağanüstü bir gün yaşandı. O gün Mevlevî Alayı cepheye uğurlanacak idi. Cuma Namazı Sultan Selim Camiinde kılındıktan sonra Alay kumandanı, şeyhler ve gönüllüler, daha önce Mevtanâ dergâhı mescidine konan sancağı dualarla çıkardılar. Mevtanâ dergâhı önünde uğurlama için toplanmış bulunan Nizamiye askerleri, jandarma, okul öğrencileri ve halk olduğu halde Ser-tarik Adil Çelebi tarafından dua ve arkasından gülbank-ı Mevlevî okundu. Burada gönüllülere silahlar dağıtıldı¹⁴, omuzlarında silahlarıyla fotoğraflar çekildiler.

Daha sonra kendi bayrakları ve flamalarıyla Sultani Mektebi, Darü'lmuallimîn, tatbikat ve diğer okul öğrencileri, asker, polis, jandarma müfrezeleri, askerî ve sanayi mızıkaları, teberdarân, gönüllü bölükleri ve binlerce ahali ve Kumandan Çelebi Efendi ile ellerinde silahlarıyla Mevlevî kıyafetli şeyhler ve süvariler olduğu halde kışlaya gidildi. Burada askeri heyet tarafından karşılanan Alay ve beraberindekilere karşı, gönüllüler içinde bulunan Vakanüvis Giridli Hayreddin Bey günün anlamına uygun bir konuşma yaptı. Hayreddin Bey, Orada bulunan herkesi duygulu ve coşkulu anlar yaşamaya sevk eden bu veciz konuşmasına; tarihte kahramanlığını en gelişmiş

¹³ Babalık, 10 Şubat 1330 (23 Şubat 1915), numara: 283.

¹⁴ Veled Çelebi İzbudak, Hatıralarım, İstanbul 1946, s. 55.

ülke ve hükümetlere karşı her zaman ispat etmiş olan şanlı ordumuzun buradaki temsilcisi kışla kumandanına gösterdiği alâka ve desteklerinden dolayı teşekkür ederek başladı. Hayreddin Bey, Türk milletinin vatan aşkını ve devlet ve milletin selameti için neler yapabileceğini uzun uzadıya anlattıktan sonra, Mücâhidîn-i Mevlevîye Alayı olarak “Diyâr-ı Yusuf”u istila eden düşmana karşı vucudlarıyla sedd çekeceklerini ifade etti. Konuşmasının sonunda, Hayreddin Bey, kahraman askerler ve zabitler adına sancak-ı şerif’i öptü ve vedalaşarak, Gönüllü Alayı ile birlikte bu kalabalık Hükümet önüne gitmek üzere oradan ayrıldı¹⁵. Daha sonra Hükümet önünde de muhteşem bir veda töreni yapıldı. Hayreddin Bey burada da Vali Bey’e hitaben Mevlevî Alayı’nın görev ve vatan aşkını anlatan orada bulunanları da coşturan aşağıdaki şiiri¹⁶ okudu;

1-

İşte pîş-i celilinizde durur
Eser-i bâhir-i hamiyetiniz
Ki eder kalb-i mü’mini tehzîz
Lafzatullah ile bu şanlı tabur

2-

Suretâ bir tabursa da ma’nen
Bir cihan bülendi zî- kudret
Pes ü pîşinde şevket ü nusret
Bahr-i umman gibi telâtum-zen

3-

Böyle bir hey’et ü haşem olarak
Seyl ü a’dâya zâil ü kahir
Olacak avn-i hazret-i nâsır
Rehnümâ-yı celâdet-i mutlak

4-

İftihar etseniz sezâ-yı hazret
Bu esed kalbi ceys-i sâkin ile
Bu rehâ-kâr cünd-i bâtın ile
Hazret-i pîrden alır kuvvet

Babalık, 20 Şubat 1330 (5 Mart 1915), s.1

Babalık, aynı nüsha, s.2

5-

Ey ehali-i Konya Lütfunuza
Ederiz arz-ı minnet ve şükran
Hiss-i mühimmat..... şu an
Aşk-ı milliniz âşikâr bize

6-

Biz de isbat-ı aşk-ı dîn ederiz
Kanımızla vatan cihadında
Bu gazâ-yı zafer mefâdında (?)
Ki bize Nur-ı (?) şan şaçar şeksiz

7-

Önümüzde Livâ-yı nusret- zâd
Mürşid-i kâmilim cenab-ı Veled
Şübhesiz bizle avn-i Rabb-ı samed
Düşman rû- siyâh olur berbâd

8-

Nûr-ı feyyaz “Ahmed u Mahmûd”
Rûh-ı tâbende-i “Celaleddin”
Feyz-i şevket resâ-yı dîn-i mübîn
Eder elbette ümmeti mes’ûd

9-

Elvedâ’ elvedâ ! emin olunuz
Şevk-i dîn ü vatanla çarpışırız
Lûtf-ı rabb-i nasîre muntazırız
Galibiyet bizim metîn olunuz

10-

Geliniz cümleten duâ edelim
Padişah zafer karînimize
Vatan-ı dil-rubâya, dinimize
Öyle şâdân u şen olup gidelim

11-

Padişahım celaletinle yaşa
Ordu, millet, vatan, ile (?) var ol
İttihad, her zaman ziyâ-bâr ol
Dîn-i İslâm şerafetinle yaşa

Görüleceği üzere bu şiirin ilk dörtlüklerinde “iman duygusu”, “mazi ve ati”den (pes ü pîş) bahisle “tarih şuuru” ve “alperen” felsefesi işlenmeye çalışılmıştır. 7. ve 8. dörtlüklerde ise “vali”, “Mürşid-i kâmil”, “Peygamber” ve

“Mevlânâ” kavramları madde ve mânâ bütünlüğü içinde birlikte ele alınmış birbaşka ifadeyle tasavvuftaki “tevhid” vurgulanmaya çalışılmıştır. Devlet adamı, halk, ve peygamberden feyz alan manevi liderler Mevlânâ, Sultan Veled bir bütünlük içinde sunulmaya çalışılmıştır. 9. dörtlükten itibaren, “din”, “vatan”, “ordu”, “millet” kavramları özellikle vurgulanmıştır. Şiir boyunca yer alan bütün bu kavramlar, dönemin “motivasyon ölçüleri” olarak karşımıza çıkıyor. Son mısralarda, “İttihat, her zaman ziyâ- bâr” ol denirken de zahirî anlamda İttihat Terakki’nin “ışık saçan” olarak görüldüğü şeklinde yorumlanması imkan dahilindedir. Böyle bir mesaj mevcut yapılanmanın, İttihatçı felsefesi ve teşkilatlanmasından uzak olmadığı şeklinde bir değerlendirmeyi de beraberinde getirdiği söylenebilir. Nitekim, aşağıda bahsi geçecek yardımlarda İttihat Terakki’nin ve Millî Müdâfaa Cemiyetlerinin aktif katılımlarının bulunması, sözkonusu değerlendirmeyi teyit etmektedir.

Hayrullah Bey’in okuduğu bu şiirden sonra dualar edildi ve uğurlamak için gelen ve başta Vali, Mevki Kumandanı Yusuf Ziya Bey, Vilayetteki diğer mülkî erkan ve eşrafla birlikte hemen bütün Konya halkının bulunduğu bu muhteşem kalabalık ile birlikte gönüllü Mevlevî Alayı istasyona hareket etti. İstasyonda Askeriye tarafından kendilerine yemek ikram edildikten sonra bu muhteşem kalabalığın samimî ve ciddi alkışları arasında Mücahidîn-i Mevlevîye alayı trenle Konya’dan cepheye uğurlandı. Polis Müdürü Selahaddin, Merkez Ahz-ı asker Kalem-i mülhakı Mülazım-ı evvel Vefik, Belediye Reisi Hacı Ali, İdare meclisi azası Mustafa, Belediye azası Afif, Kâzım Hüsnü, Babalık gazetesini imtiyaz sahibi Mazhar ve İhsan Beyler Mevlevî Alayına Ereğli’ye kadar refakat ettiler. Veled Çelebi’nin yerine vekaleten Bursa Mevlevî dergâhı postnişini Şemseddin Dede Konya Mevlânâ dergâhına postnişin olarak bırakıldı. Vali Bey tarafından da Alay komutanı Veled Çelebi’ye çok kıymetli takımıyla birlikte bir ruvelvör silah hediye edildi.

Mevlevî gönüllüleri yol güzergahındaki her istasyonda fevkalâde merasimle karşılanıyorlardı. Tren Karaman istasyonuna geldiğinde İstasyon fenerlerle aydınlatılmış olarak Kaymakam Ecved Bey ve diğer mülkî erkân ve eşraf tarafından gösterişli bir şekilde karşılama yapıldı. Misafirlere çay ziyafeti verildi. Karaman Mevlevî Şeyhi Veled Çelebi efradıyla birlikte Karaman istasyonunda Mevlevî Alayına katıldı¹⁷. Aynı gün Karaman’dan ayrılan gönüllü Alayı Şam’a doğru hareket etti.

¹⁷ Babalık, aynı nüsha.

Ülkenin diğer yörelerinden de Mevlevî gönüllüleri Şam'a hareket etmişlerdi. Bunlardan güzergah üzerinde bulunanlar Alay'a katılırken bazıları da doğrudan Şam'a hareket edip burada birleşmişlerdi.

Bu cümleden olmak üzere, diğer Mevlevîhaneler gibi, Erzincan Mevlevîhanesi de cihad davetini duyar duymaz büyük bir heyecanla bu davete katılanlar arasındaydı. Erzincan Şeyhi Kemahlı İbrahim Hakkı¹⁸ 11 Ocak pazartesi günü Mücahidîn-i Mevleviye Alayı'na katılmak üzere Mevlevîhaneden gönüllü Mevlevîlerle birlikte hareket etti. Bu esnada 6 yaşında bulunan oğlu Abdülbaki'nin sağ elinde kınından çıkmış kılıç, sol elinde Sancağ-ı resul bulunuyor, naatlar okunuyor, tekbir getiriliyordu. Gönüllüler, Askerî Saray Meydanı'ndan onbinden fazla cemaat tarafından selamet duaları okunarak yolcu edildiler. Mevlevî gönüllülerini Kemah'ta halk ve ünlü Sağırzâde ailesi karşıladı. Eğin'de yine aynı alâkayı gören gönüllüler Harput'ta Sağırzâde ailesinden Vali Sabit (Sağıroğlu) Bey tarafından iltifat ve ikram gördükten sonra, büyük alkışlarla karşılanıp uğurlandılar. Daha sonra güzergahları üzerinde bulunan Arapgir, Malatya, Antep, Kilis, Halep ve bunlara bağlı köy ve nahilerde aynı şekilde hürmet ve alaka gören Mevlevî gönüllüleri Şubat ayı içinde Şam'a geldiler¹⁹. Bütün gönüllü Mevlevîler Şam'da toplanmaya başladı.

Hiç bir maaş almadan²⁰ 4. ordu emrinde görev yapacak olan Alay Şam'da tekemmül ettikten sonra Cebelilübnan'da karargahını kurdu ve talimlere başladı²¹.

Mevlevîhaneler konusunda kıymetli mesailerine rastladığımız Süheyl Ünver'in tesbitlerine göre Alay, 1023 kişiden oluşuyordu. Alay bir gönüllü birliği olduğu için, zaman zaman azalma ve çoğalmalar olabileceğini dikkate alarak, verilen bu rakamı yine de ihtiyatla karşılamak lazımdır. Konya Mevlevîhanesi Postnişinliğine vekaleten Konya'da kalan Bursa şeyhi hariç şeyhleriyle birlikte bu alaya 47 Mevlevîhane iştirak etmiş idi. Yukarıda Balkan harpleri sırasında adları geçen hemen bütün Mevlevî şeyhlerinin topladıkları gönüllülerle bu alaya katıldıklarını görüyoruz. Mesela, kendileri dahil, Ankara Mevlevîhanesi Şeyhi Mustafa Nureddin 25 gönüllü ile, Cankırı Mevlevîhanesi

¹⁸ Kemahlı İbrahim Hakkı'nın biyografisi hakkında bkz., Ali Birinci, "Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı'nın Serencamı", Türk Yurdu, Ekim 1996, sayı:110

¹⁹ Ali Birinci, a.g.m., s.6

²⁰ Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Defter no:59 "Edirne Mevlevihanesi" ; Bizi bu belgeden haberdar eden sayın Barihüda Tanrıkorur hanımefendiye burada teşekkür ediyorum.

²¹ Veled Çelebi İzbudak, A.g.e. s. 55; Cephe haberlerini ve görüntülerini veren Harb Mecmuası, Mevlevî Alayı'nın nişan talimlerini ve yürüyüşlerini gösteren fotoğraflar yayınlamıştır. (Harb Mecmuası, Haziran 1332, sayı: 10,s.48; Mayıs 1333)

• X. Millî Mevlâna Kongresi •

şeyhi Hasib Dede 33 gönüllü ile, Amasya Şeyhi Hüsameddin Efendi 2 gönüllü ile, Urfa Mevlevîhanesi Şeyhi 5 gönüllü ile Alay'a katılmışlardır. En fazla ile katılan Mevlevîhane Yenikapı Mevlevîhanesi olup alaya 138 mevcudla iştirak etmişti.

Şimdi, Alay'a iştirak eden mevlevihaneler, şeyhleri ve mevcudlarını bir liste halinde veriyoruz²²

Mevlevîhane ve Şeyhleri			Maiyyeti	
Konya	Mevlevîhânesi	Postnişini	ÇelebiEfendi	110
Karahisar	Mevlevîhânesi	Postnişini	Celaleddin Çelebi	63
Manisa	Mevlevîhanesi	Postnişini	Celaleddin Efendi	15
Halep	Mevlevîhanesi	Postnişini	Ahmed Remzi Dede	28
Burusa	Mevlevîhanesi	Postnişini	Şemseddin Efendi	67
Yenikapu	Mevlevîhanesi	Postnişini	Abdülbak iEfendi	138
KasımPaşa	Mevlevîhanesi	Postnişini	Seyfeddin Efendi	5
Gelibolu	Mevlevîhanesi	Postnişini	Burhaneddin Efendi	7
Kastamonu	Mevlevîhanesi	Postnişini	Amil Çelebi Efendi	29
Edirne	Mevlevîhanesi	Postnişini	SalahaddinEfendi	38
Ankara	Mevlevîhanesi	Postnişini	NuriEfendi	25
Denizli	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hasan Ali Efendi	11
Tire	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hayrilluh Efendi	46
İzmir	Mevlevîhanesi	Postnişini	Nuri Efendi	40
Eskişehir	Mevlevîhanesi	Postnişini	Şemseddin Efendi	15
Bahariye	Mevlevîhanesi	Postnişini	Nezif Efendi	9
Aydın	Mevlevîhanesi	Postnişini	Sakıb Efendi	2
Billecik	Mevlevîhanesi	Postnişini	Bahareddin Efendi	2
Karaman	Mevlevîhanesi	Postnişini	Veled Çeleb	9
Beğşehir	Mevlevîhanesi	Postnişini	Arif Çelebi	4
Sivas	Mevlevîhanesi	Postnişini	Reşid Çelebi	15
Ayıntab	Mevlevîhanesi	Postnişini	İsmail Hakkı Çelebi	9
Kilis	Mevlevîhanesi	Postnişini	Ahmed Sabuhi Efendi	31
Erzincan	Mevlevîhanesi	Postnişini	El-Hac İbrahim Dede	32
Samsun	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hacı Mehmed Emin Efendi	38
Maraş	Mevlevîhanesi	Postnişini	SelimEfendi	13
Antakya	Mevlevîhanesi	Postnişini	Mehmed Şah Efendi	8
Çankırı	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hasib Efendi	33
Tokad	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hadi Efendi	31
Üsküdar	Mevlevîhanesi	Postnişini	? Çelebi Efendi	4
Muğla	Mevlevîhanesi	Postnişini	Cemaleddin Efendi	13
Burdur	Mevlevîhanesi	Postnişini	Fehmi Efendi	2
Amasya	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hüsameddin Efendi	2
Kütahya	Mevlevîhanesi	Postnişini	Sakıb Efendi	11
Lazkiye	Mevlevîhanesi	Postnişini	Ragıb Efendi	1
Çorum	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hüsameddin Efendi	5
Eğirdir	Mevlevîhanesi	Postnişini	Osman Nuri Efendi	2
Kayseri	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hüsameddin Efendi	3
Urfa	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hüsameddin Efendi	5
Trablusşam	Mevlevîhanesi	Postnişini	Şefik Efendi	3
Humus	Mevlevîhanesi	Postnişini	Abddüraif Kamil Efendi	4
Niğde	Mevlevîhanesi	Postnişini	Hüsameddin Efendi	10
Kudüs	Mevlevîhanesi	Postnişini	Adil Efendi	5
Galata	Mevlevîhanesi	Postnişini	Ahmed Efendi	9

²² Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Defter no; 59 " Edirne Mevlevihanesi".

• Prof. Dr. Nuri Köstüklü •

İslahiye Mevlevîhanesi	Postnişini (Şeyhin ismi Belil değil)	10
Taraf-ı saire meşayih		8
HaydarPaşa'da iştirak eden sıhhiye efradı		20
Şam-ı Şerif Mevlevîhanesi Şeyhi Said Efendi		32
Ulukışla Mevlevîhanesi Şeyhi. (Okunamadı)		4
Toplam:		1026

Görüleceği üzere, Kıbrıs gibi intikali zor olan veya düşman işgalinde bulunan yerler haricinde Anadolu'nun hemen her tarafından şeyhlerin önderliğinde pek çok Mevlevî ve diğer gönüllüler alaya katılmışlardır.

4. Ordu emrinde olan Alay, zaman zaman yürüyüş ve atış talimlerine katılmakla birlikte ²³ harbe iştirak etmemiştir²⁴. Ancak ordu komutanı Cemal Paşa'nın da belirttiği gibi, sözkonusu alayın muhtelif hususlarda orduya pek çok yardımı dokunmuştur²⁵. Mevcut bilgilerimiz çerçevesinde şimdilik ayrıntılı ve kesin bir kanaate varmamız güç ise de, bu gönüllülerin geri hizmetlerde ve ordunun maneviyatının yükseltilmesi hususunda oldukça faydalı olduklarını söyleyebiliriz. Nitekim, bir osmanlı yedek subayının Hicaz cephesine sevki sırasında Şam'da yaşadığı olaylar, Alay Mensubu Mevlevîlerin lojistik alanda hizmet vermiş olabilecekleri kanaatini kuvvetlendirmektedir.

Yedek Subay Gödeneli Abdullah Cevdet'in anlattığına göre; Hicaz'a sevk olan askerlerle 14 Temmuz 1916 akşamı Şam'a geldikleri vakit, Hamidiye Çarşısı içinde bulunan Mevlevî 2. Bölüğüne misafir olmuşlar ve Şam'dan ayrılinceye kadar burada ikamet etmişlerdir. Şam'ı gezip dolaştıktan sonra Mevlevî Bölüğünün bulunduğu tekkeye gelen askerler, burada ücretsiz olarak yemeklerini yiyor ve akşamları da yatmaya geliyorlardı. İsteyenler binanın avlusunda bulunan havuzda banyo yapıyordu. Misafirliklerinin 15. gününde 29 Temmuz Cumartesi günü Mevlevî Mülazım-ı sani (teğmen) Arif Efendi tekkeye gelerek sevk olunacaklarını söylemiş fakat iki gün sonra Ramazan Bayramı olduğundan Cemal Paşa'nın emriyle sevkleri ertelenmişti²⁶.

Bu ifadeler, Mevlevî Alayı mensuplarının lojistik hizmetlerinde bulunduğunu gösteriyor. Yedek subayın bu gözlemlerinden Alay'ın nizami bir birlik gibi teşkilatlandığı, bölüklere ayrıldığı neticesini çıkarabiliriz. Burada adı ge-

²³ Harp mecmuası, Haziran 1332, sayı : 10 , s. 148; Mayıs 1333, sayı:19, s.294.

²⁴ Veled Çelebi Izbudak, a.g.e, s,55.

²⁵ Cemal Paşa, Hatıralar, , İstanbul 1977, s.186,

²⁶ Cihat Yıldırım, "Abdullah Kemal'in Hatıratına Göre 1914-1918 Arası Osmanlı Devleti'nin Askeri, Siyasi ve Sosyal Durumuna Dair Bazı Düşünceler" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) S.Ü. Sos Bil. Enstitüsü Konya S. 120-127.

en Mülazım-ı sani Arif Efendi Beğşehir Mevlevî şeyhi Arif Efendi olmalıdır. Çünkü biraz yukarıda bahsi geçtiği üzere, alay teşkil olunduğu vakit “subay” ütbeleri şeyhlere verilmiş idi. Alaydaki şeyhler içinde ise ismi Arif olan yalnızca Beğşehir şeyhi vardır.

Mevlevî Alayı'nın bağlı bulunduğu 4. ordu Komutanı Cemal Paşa hatıralarında; Harbin gereği olarak Enver Paşa'nın emri üzerine kuvvetlerinin çoğunu İstanbul'a Bağdat'a Bitlis'e, Canakkale'ye gönderildiğini belirterek, “nihayetyle bir hale geldim ki, bütün ordu dahilinde .. mevcut birlikler 12 Tabura tahsis etti ve bütün ortu mıntıkasında ne bir tek seri ateşli batarya ne de bir tek makinalı tüfenk kalmadı. Buradaki iki taburun efradı kamilen Suriyeli ve İlistinli Araplardan ibaret bulunuyor ve Türk birliği olarak Şam'da bulunan önüllü Mevlevî Taburu ile ordu karargahı için Dobruca gönüllülerinden teşkil ettiğim bir piyade bölüğünden başka hiç bir şey bulunmuyordu²⁷” demektedir. Her ne katar harbe katılmamış ise de, ordu Komutanı'nın bu ifadeleri Mevlevî Alayı'nın ordu içinde bir değere sahip olduğunu gösteriyor. Bütün bunların yanında Mevlevî Alayı'nın ordu içindeki en önemli fonksiyonu, herhalde askerlerin maneviyatını yükseltme yönünde olmuş olmalıdır. Edebi yönü de olan Komutan Veled Çelebi'nin “Erenler Gönüllüsü” dediği alayı hakkında yazdığı 7 dörtlük halindeki manzume, bize Alperenleri hatırlatan bu asker dervişlerin alet-i ruhiyesini en iyi şekilde yansıtmaktadır. Aşağıda tam metnini vereceğimiz manzume, Halep Maarif Müdürü Nezih Bey tarafından acemaşiran makamında bestelenmiştir. Eli silahlı dervişler tarafından söylenen bu bestenin diğer ordu mensublarını çöştürmeması mümkün değildir. Edebiyatçılar için de ayrı bir tahlil konusu olabileceğini zannettiğimiz güfteyi burada aynen veremeyiz²⁸.

Reşadetpenahi Çelebi Efendi Hazretleri'nin sâniha-i mürşidaneleridir.

Tanrının askerleri
Erenler gönüllüsü
Molla Hükar erleri
Erenler gönüllüsü

Düşmüşler cümle yola
Bakmazlar sağa sola
Nasib olmaz her kula
Erenler gönüllüsü

Bunlar cünudu'llahdır
Bunlar işe agahdır
Nücum u Şems ü Mahdır
Erenler gönüllüsü

Hazreti Sultan Reşad
Eyledi bize imdad
Odur ihyaü'l ibad
Erenler gönüllüsü

Cemal Paşa, a.g.e., s.217.
AMA Zarf no: 149, Belge no: 2.

Bize bahş etti alem O Sultan-ı muazzam Yine oldu mükerrem Erenler gönüllüsü	Alemdar alihi Külâh püşan sipahi Tutdu bu kutsi rahı Erenler gönüllüsü
Allah dedikçe birden Ses gelir gökden yerden Öcün alır kafirden Erenler gönüllüsü	Çalışsın nay ü kudüm Anlasın ehl-i rüsum Toplansın bi'l-umum Erenler gönüllüsü
Bu gün bize Mevlânâ Eyledi hep hu sala Dedi cümle amenna Erenler gönüllüsü	Çoktan ikrar vermişler Bunlar Hakka a ermişler Uzun yola girmişler Erenler gönüllüsü
Hakdan hakka giderler Hakdan gayri niderler Gönüller feth ederler Erenler gönüllüsü	Ezelden uyanıkdır Yürekleri yanıkdır Takdire inanıkdır Erenler gönüllüsü
Önlerinde Mevlânâ Hulefası cemî'an Kılmış ana Efendi Erenler gönüllüsü	Şam'a kılmışlar sefer Şems hakkı isterler Elbet murada ererler Erenler gönüllüsü
Ulu arif Aslanı Gezüb mülk-i osmanı Uyandırdı cihanı Erenler gönüllüsü	Sanra Sultan divanı Yanında Çelebiyanı Mısır'ın oldu revanı Erenler gönüllüsü
Kelamın kes ey Veled Bilindi sırr-ı ahad Oldu hakk'dan müeyyen Erenler Gönüllüsü	

Başlarında sikkeleri ellerinde silahlarıyla cepheye koşan bu insanlar şüphesiz harp mıntıkasında çevrelerini çok etkilediler. Halep Mevlevîhanesi post-nişini Ahmed Remzi Dede'nin yazdığı ve yine Halep Maarif Müdür Nezif

Bey tarafımdan nevaşir makamında bestelenen bir başka güftede²⁹, dervişlikle gaziliğin tek bir ruhda birleşmesinin mesajı veriliyor ve dinleyenlerin kahramanlık duyguları kabartılıyordu. Manzume hem Türkçe hem de Arapça olarak yazılmıştır. Ordudaki Arap askerlere de hitap etmesi için Türkçe'nin yanında Arapça beste yapılmış olmalıdır. Şimdi bu manzumeyi aynen veriyoruz;

“Mevlevî Taburu teşkil eyledi Sultan Reşad
Avn-i Hakkla eyleriz meydan-ı harpde biz cihad
Salikan -ı Mevlevî meydan-ı harbe hu sala
İşte hazırdır gelin aşkıyla meydan-ı vika
Pirimiz pişvamız Hazret-i Molla Celal
Azmimiz düşman ile savlatle etmektir cidal
Halik-i kalb-i aduvdur fahrimiz serde külah
Emr-i hayr harbe sevk etti bizi cün padişah
Velvele-endaz-ı afakt ola çün nay kudüm
Allah Allah hu deyü düşmana etmekte hücum

Harbe katılmamakla birlikte³⁰, gerek geri hizmetlerde, gerekse askerin aneviyatının artırılması yönünde fevkalâde faydası görülen ve Ordu Komunu Cemal Paşa'nın da özellikle ilgi gösterip meşgul olduğu bu Alay, Şam'da üç ne kaldı. Suriye bozgununun başlamasıyla Alay Mensupları Konya'ya döndü ; daha sonra dergâhlarına dağıldılar³¹.

²⁹ MMA, Zarf no: 149, belge no:2.

³⁰ Ahmet Avanas, “Mevlevî gönüllüleri yalnız Mısır Cephesinde savaşmadılar. Filistin ve Suriye'de de binlerce Mevlevî vatan uğruna şehid düşmüştür” ifadesini kullanmaktadır (Ahmet Avanas, Millî Mücadele'de Konya, Atatürk Araşt. Merk. Yay., Ankara, 1998, s.15). Bu ifadeler gerçeğin tamamen dışında bulunmaktadır. Zaten, bütün kadrosu bin küsur civarında olan bir Alayın “binlerce şehid vermesi” nin izahı da olamaz.

Veled Celebi İzbudak, a.g.e., s.55; Cemal Paşa, a.g.e., s.217.